



Podnet: 27.6.2025.  
Revidiran: 10.11.2025.  
Prihvaćen: 20.11.2025.

# KOMPARATIVNA ANALIZA POLITIČKOG INTERESA I STAVOVA STUDENATA NA SVEUČILIŠTU U MOSTARU I SVEUČILIŠTU JOHANNES KEPLER U LINZU

---

*Damirka Mihaljević*

*Sveučilište u Mostaru: Filozofski fakultet*

*Matea Milićević*

*Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku:*

*Ekonomski fakultet*

## SAŽETAK

Tema ovog rada je politički interes studenata, odnosno kako i u kojoj mjeri iskazuju interes za politiku i političkim djelovanjem u društvu i koliko se razlikuju studenti u BiH i Austriji. Politički potencijal studenata u BiH i Austriji ispituje se kroz teorijski okvir izbora kao relacijskog konstrukta, koji opisuje kako međuodnos individualnih čimbenika i političkih okolnosti oblikuje obrasce političkog angažmana. U tu svrhu provedeno je istraživanje u kojem je sudjelovalo ukupno 749 ispitanika, od čega 524 austrijska studenta sa Sveučilišta Johannes Kepler (JKU) i 185 studenata sa Sveučilišta u Mostaru (SUM). Kvantitativnom analizom dobivenih rezultata utvrđeno je kako austrijski studenti pokazuju viši stupanj političke ukjučenosti i veće povjerenje u demokratske institucije u odnosu na studente u BiH. Ove razlike ukazuju na to da demokratski potencijal studenata ne ovisi samo o njihovim osobnim stavovima, već je oblikovan i društvenim okruženjem u kojem se nalaze. Viši demokratski potencijal

### Kontakt autora:

Damirka Mihaljević, redovita profesorica na odjelu Politologije Filozofskom fakultetu Sveučilište u Mostaru: [fakultetmateamostar09@gmail.com](mailto:fakultetmateamostar09@gmail.com); [damirka.mihaljevic@ff.sum.ba](mailto:damirka.mihaljevic@ff.sum.ba).  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5099-8284>

Matea Milićević, doktorantica Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera: [Ekonomski\\_fakultet\\_mateamostar09@gmail.com](mailto:Ekonomski_fakultet_mateamostar09@gmail.com)

austrijskih studenata proizlazi iz okruženja koje omogućuje stabilno i funkcionalno djelovanje demokracije.

KLJUČNE RIJEČI: studenti, Bosna i Hercegovina, Austrija, politički interes, političko djelovanje

## 1. UVOD

Studije koje ukazuju na opće slabljenje političke participacije, pad odaziva birača i opadanje stranačkog članstva upozoravaju da su ti trendovi osobito prisutni među mlađom generacijom (Franklin 2004; Putnam 2000; van Biezen et al. 2012). Tako je model deficita mladih u političkom angažmanu postao ključni pristup u istraživanju odnosa mladih i politike (Earl et al., 2017, Grasso, Giugni, 2022, 14), bilo da je riječ o njihovoj nižoj stopi izbornog angažmana (Grasso et al., 2018), ili o zanemarivanju tema o položaju mladih u društvu kao važnih političkih pitanja (Giugni and Grasso, 2020). Prema Foa i Mounku (2016), demokratsko nezadovoljstvo među mladima moglo bi dovesti do „dekonsolidacije” demokracije, što predstavlja ozbiljnu prijetnju stabilnosti demokratskih režima (Foa, Mounk 2016). Ronald Inglehart, s druge strane, tvrdi da se diskursi o demokratskoj dekonsolidaciji kao prijetnji demokraciji preuveličavaju i zamagljuje stvarne uzroke. On sugerira da je ovo posebno izraženo kada je riječ o mladim ljudima jer su njihovo demokratsko nezadovoljstvo i skepticizam ukorijenjeni u porastu osjećaja nesigurnosti, a ne u odbacivanju liberalne demokracije i modernizacije (Inglehart 2016).

U skladu s tim su i rezultati istraživanja koje je u okviru EU projekta provedeno u devet država: Francuska, Njemačka, Grčka, Italija, Poljska, Španjolska, Švedska, Švicarska i SAD, a rezultati su pokazali da mladi podržavaju liberalnu demokraciju jednako kao i druge odrasle dobne skupine (Grassi et al. 2023). Prema navedenim istraživanjima, intergeneracijske razlike pojavljuju se u odabranim oblicima političke participacije. Međutim, iako mladi na izborima glasuju manje od starijih, njihovi kritički pogledi na demokraciju ne pretvaraju se u demokratsko nezadovoljstvo ili apatiju, barem ne u većoj mjeri nego kod starijih. Stoga se može zaključiti da nedostatak difuzne potpore, koja podržava demokratski život u stavovima i ponašanju, vrijedi za sve dobne skupine, a nikako kao nekakva posebnost mladih (Grassi et al. 2023, 18). To potvrđuje i Lieberkind, koji ističe da su mladi ljudi u brojnim zemljama od 2009. godine postali sve upućeniji u funkcioniranje demokratskih društava i suvremenog svijeta.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Za istraživače u okviru Međunarodne studije građanskog odgoja (ICCS) 2009. označava jednu od ključnih godina u valovima provedbe ICCS studije, tijekom koje su prikupljeni opsežni podaci o građanskim stavovima i angažmanu mladih. Ti podaci služe kao referentna

Njihovo demokratsko obrazovanje pritom je ojačalo ne samo u smislu informiranosti, već i kroz porast podrške temeljnim demokratskim vrijednostima, poput jednakih prava i političke uključenosti. Drugim riječima, sve je više pokazatelja da mladi građani izražavaju stabilnu i višedimenzionalnu privrženost demokraciji – ne samo reaktivno, već i kao trajan oblik političke kulture. Time se osporava rašireno uvjerenje da se mladi uključuju samo u izvanrednim okolnostima s obzirom da aktualni trendovi ukazuju na jačanje njihove identifikacije s demokratskim sustavom i vrijednostima (Lieberkind, Bruun 2021, 27). Takva mišljenja odražavaju tradicionalne pokazatelje koji predstavljaju samo djelomičnu perspektivu političkog angažmana mladih. Njihova angažiranost očituje se kroz suvremenije oblike građanskog djelovanja i kanale koji bolje odražavaju današnje društvo (Norris 2004, 16). To potvrđuje i Schulz, navodeći kako rezultati istraživanja sugeriraju generacijske promjene, pri čemu mladi sve više stavljaju politiku izbora ispred politike lojalnosti s preferencijama za političko djelovanje povezanim s novim oblicima angažmana (Schulz 2024, 2).

Iako se bilježi porast političke osviještenosti i angažmana mladih ti obrasci nisu univerzalni, već ovise o društvenim i političkim uvjetima u kojima mladi odrastaju. Tempo i kvalitet njihova uključivanja u svijet odraslih oblikuju društveno uvjetovane okolnosti. Individualni izbori, uključujući i političke, proizlaze iz interakcije osobnih karakteristika i šireg društvenog konteksta (Ilišin i Spajić Vrkaš 2017; Schoon and Heckhausen 2019). Izbori ne nastaju u vakuumu, već u stalnoj povezanosti s društveno-kulturnim strukturama i značenjima (Emirbayer and Mische 1998). Inglehartova teorija modernizacije također ističe da vrijednosti i političko ponašanje ovise o društveno-ekonomskim i kulturnim uvjetima (Inglehart and Wezel 2007). Dakle, individualni izbori su dinamičan proces oblikovan društveno-kulturnim okruženjem i odraz političke kulture u kojoj nastaju.

Politički interes je zapravo kondezirani znak političke kulture ljudi, a to znači da odražava sveukupnu političku kulturu društva (Vujčić 2001, 192). Drugim riječima, način na koji ljudi prate, vrednuju i sudjeluju u politici nije samo pojedinačna odluka, nego pokazuje njihove vrijednosti, stavove, povjerenje u institucije, političku pismenost i opću orijentaciju prema politici. S obzirom da politički interes ovisi o širem društveno-političkom kontekstu, on se može analizirati iz aspekta odnosa ljudi i autoriteta vlasti, kao i iz aspekta koncentracije političkog interesa u određene slojeve ili društvene skupine. Interes za politiku može biti pokazatelj integracije vlasti i građana, odnosno pokazatelj slobode i demokracije ili raznih ograničenja ili sputavanja razvoja demokracije ili neriješenih društvenih

problema i potreba ljudi (Vujčić 2001, 192). Na oblikovanje političkog interesa djeluje više međusobno povezanih čimbenika – poput obrazovanja, ekonomskog položaja, utjecaj medija, političke motivacije pojedinca ili skupine, usmjerenosti prema politici, kao i procjene odnosa politike i vlasti prema pojedincima i skupinama i njihovim potrebama.

U tom kontekstu, istraživanja pokazuju da su mladi s višim stupnjem građanskog znanja manje skloni nezakonitim oblicima političkog djelovanja, što odražava njihovo razumijevanje društveno prihvatljivih formi političkog angažmana. Međutim, zabrinjavajuće je što isti studenti rjeđe razmišljaju o konvencionalnim političkim aktivnostima, poput pridruživanja političkoj stranci ili kandidiranja za neku funkciju, osobito u društvima gdje povjerenje u građanske institucije slabi zbog percepcije njihove disfunkcionalnosti (Schulz, 2024, 1–2). Druga istraživanja ukazuju da društvena pozadina mladih – uključujući obiteljsku ekonomsku situaciju, obrazovanje roditelja, socijalne mreže i okruženje – ograničava njihove mogućnosti političkog angažmana. Time se potvrđuje da društvene nejednakosti i dalje značajno oblikuju političko sudjelovanje mladih, što je u skladu s nalazima britanske studije Henn and Foard (2014) (Grasso, Giugni, 2022, 15). Kada je riječ o rodnoj dimenziji političkog interesa mladih, istraživanja pokazuju da su razlike između mladića i djevojaka prisutne, ali manje izražene nego što se pretpostavljalo. Mlade žene češće sudjeluju u peticijama, bojkotima i volonterstvu, dok su mladi muškarci aktivniji u institucionalnim oblicima politike, online angažmanu i praćenju političkih vijesti. Ipak, muškarci pokazuju veći skepticizam prema pojedinim aspektima demokratske prakse u odnosu na djevojke (Grasso, Smith, 2021, 40).

Obrasci političkog ponašanja mladih povezani su sa širim političkim kontekstom, koji potvrđuje studija Friedrich Ebert-Stiftung *Youth Study Southeast Europe* (2024).<sup>2</sup> Stupanj demokratske razvijenosti i funkcioniranje institucija izravno utječu na političko sudjelovanje mladih. Istraživanje pokazuje da se u prosjeku tek petina mladih zanima za politiku, dok gotovo 40% priznaje da o njoj zna vrlo malo. Viši interes bilježe Slovenija i Hrvatska (28% i 25%), a niži BiH i Sjeverna Makedonija (22–22,5%) (Hasanović, 2024, 50–51). Prema istraživanju, niži stupanj demokratske konsolidacije i veća percepcija korupcije u BiH i Sjevernoj Makedoniji povezani su s manjim interesom, znanjem i osjećajem političke učinkovitosti mladih. Uz to, 34,7% ispitanika spremno je žrtvovati dio građanskih sloboda radi višeg životnog standarda, a 39,3% podržava njihovo ograničavanje u ime sigurnosti. U BiH, Bugarskoj, Sjevernoj Makedoniji i Srbiji izraženija je sklonost autoritarnom vodstvu nego demokraciji, što se odražava i u najnižim razinama povjerenja u demokraciju (Hasanović, 2024, 64).

2 Istraživanje je obuhvatilo 12 država BiH, Srbiju, Sjevernu Makedoniju, Crnu Goru, Kosovo, Hrvatsku, Sloveniju, Albaniju, Grčku, Rumunjska, Turska i Bugarsku.

Različiti obrasci studentskog aktivizma u europskim kontekstima potvrđuju relacijsku prirodu političke participacije mladih. Na primjer, studentski prosvjedi u Srbiji, potaknuti tragedijom u Novom Sadu, artikulirali su se kao reakcija na institucionalnu neodgovornost, političku paralizu uzrokovanu duboko prožetom korupcijom koja stvara društvenu nesigurnost. S druge strane, mladi u nordijskim zemljama, koje karakteriziraju stabilne institucije i visoka razina povjerenja u politički sustav, češće se okupljaju oko pitanja ekološke održivosti i klimatske pravednosti – tema koje se percipiraju kao univerzalne, ali i legitimne unutar njihova političkog okvira (L. Huang and S. L. Cheah 2021, 122). Ovi primjeri ne predstavljaju suštinsku razliku u političkom potencijalu mladih, već ukazuju na to da se oblici i ciljevi njihova angažmana oblikuju relacijski – u dinamičkoj vezi s kontekstom u kojem žive, problemima koji ih neposredno pogađaju, te načinima na koje percipiraju mogućnosti utjecaja. Drugim riječima, mladi reaguju na ono što im društvo omogućuje, ali i što im uskraćuje.

Koncept izbora kao relacijskog konstrukta omogućava razumijevanje kako društveni, politički i kulturni konteksti u Bosni i Hercegovini (BiH) i Austriji oblikuju politički interes i djelovanje studenata. Politički angažman ne proizlazi samo iz individualnih preferencija, već iz interakcije sa strukturnim i institucionalnim okvirima. Studenti u Austriji djeluju u stabilnoj liberalnoj demokraciji s razvijenim institucijama i visokim povjerenjem u političke procese, što potiče aktivno političko sudjelovanje. Suprotno tome, studenti u BiH oblikuju političke stavove unutar države s ograničenim građanskim angažmanom, etničkim podjelama i političkom nestabilnošću. Rad se fokusira na analizu razlika u interesu za politiku i političko djelovanje studenata iz Mostara i Linza, u okviru istraživačkog projekta *Mladi i politika*.<sup>3</sup> Cilj je istražiti kako studenti iskazuju politički interes i participaciju, te kako se njihovi stavovi i djelovanje oblikuju kroz interakciju s društvenim i institucionalnim okruženjem, u skladu s relacijskim pristupom.

## 2. METODOLOGIJA

### 2.1. OPIS UZORKA

Kvantitativni podaci koji će se koristiti u radu prikupljeni su u Austriji i BiH između 20. travnja i 14. svibnja 2023. online anketom. U istraživanju je sudjelovalo 749 ispitanika, od čega 524 studenta Sveučilišta Johannes Kepler u Linzu (Austrija) i 185 studenata Sveučilišta u Mostaru (BiH). Sveu-

3 Prvo anketno istraživanje „Studenti i politika” provedeno je u siječnju i veljači 2019. godine na uzorku od 371 studenta Sveučilišta u Mostaru i Univerziteta Džemal Bijedić u Mostaru. Članak dostupan na <https://hrcaak.srce.hr/file/377970>

čilište Johannes Kepler u Linzu jedno je od vodećih sveučilišta u Austriji, poznato po visokoj kvaliteti nastave i istraživačkih programa u tehničkim znanostima, a ujedno sve više jača društvene i humanističke znanosti. S druge strane, Sveučilište u Mostaru jedno je od najbrže rastućih sveučilišta u BiH, s fokusom na multidisciplinarno obrazovanje i internacionalizaciju studijskih programa. Prosječna dob ispitanika iznosila je 23 godine, a većina sudionika bili su žene – u austrijskom uzorku njih 326 od 524, a u bosanskohercegovačkom 138 od 185. Većina austrijskih studenata (87%) izjasnila se kao državljani Austrije, dok je u bosanskohercegovačkom uzorku 79% ispitanika imalo dvojno državljanstvo (hrvatsko i bosanskohercegovačko). Ispitanici su dolazili iz različitih studijskih grupa, uključujući društvene, humanističke i tehničke znanosti. Sa Sveučilišta u Linzu sudjelovali su studenti komunikacijskih znanosti, sociologije, novinarstva, psihologije i inženjerstva, dok su se sa Sveučilišta u Mostaru uključili studenti psihologije, politologije, informacijskih znanosti i novinarstva.

Sudjelovanje u istraživanju bilo je dobrovoljno i anonimno. Ispitanici su bili motivirani putem studentskih foruma, mailing lista i društvenih mreža. Sudionici su mogli u bilo kojem trenutku odustati od ispunjavanja bez ikakvih posljedica. Istraživanje je provedeno uz odobrenje dekana obaju sveučilišta, a sudionici su unaprijed informirani o ciljevima istraživanja. Svi prikupljeni podaci korišteni su isključivo u znanstvene svrhe, u skladu s važećim propisima o zaštiti osobnih podataka (GDPR). Istraživanje je provedeno u skladu s etičkim načelima Europske asocijacije za istraživanja u društvenim znanostima (EASSW), te Etičkim kodeksima obaju sveučilišta.

## 2.2. OPIS UPITNIKA I PROCEDURA ISTRAŽIVANJA

Istraživački instrument konstruiran je u obliku online anketnog upitnika, temeljenog na relevantnim prethodnim istraživanjima političke kulture i političkog otuđenja. Upitnik je bio namijenjen samostalnom ispunjavanju putem digitalnih uređaja, te je distribuiran putem internetske platforme Bilendi ([www.bilendi.us](http://www.bilendi.us)), a poveznica je bila dostupna studentima Sveučilišta Johannes Kepler u Linzu i Sveučilišta u Mostaru. Upitnik se sastojao od četiri dijela:

1. **Sociodemografski podaci** – uključivali su dob, spol, studij i državljanstvo ispitanika.
2. **Dimenzije političke kulture** – obuhvaćale su stavove i vrijednosti ispitanika prema državi, demokraciji, različitim političkim sustavima i ideološke orijentacije (lijevo-centar-desno).
3. **Politički interes** – mjerio je uključenost i aktivnost ispitanika u političkim pitanjima, učestalost praćenja političkih događanja, rasprave o politici i pažnju posvećenu predizbornim kampanjama.

**4. Političko otuđenje** – uključivalo je percepciju učinkovitosti metoda utjecaja na vlast, utjecaj vlasti na svakodnevni život, te opću razinu političke otuđenosti.

Pitanja su bila postavljena u obliku Likertove skale (1–5), binarnih odgovora („da/ne”) ili višestrukog izbora, ovisno o prirodi varijable. Nije bilo „točnih” ili „pogrešnih” odgovora, budući da se istraživanje usmjerilo na stavove i percepcije ispitanika. Pitanja su bila zatvorenog tipa, a odgovori su analizirani pomoću apsolutnih i relativnih frekvencija, prikazanih u tablicama.

Većina tvrdnji i pitanja mjerena je pomoću Likertove skale od pet stupnjeva, dok su pitanja o učestalosti političkog angažmana oblikovana kroz ponuđene kategorije odgovora čime se omogućilo mjerenje razine političke informiranosti i neformalne participacije studenata. Prikupljeni podaci obrađeni su primjenom deskriptivnih i inferencijalnih statističkih postupaka. Deskriptivni postupci uključivali su prikaz apsolutnih i relativnih frekvencija odgovora te osnovnu analizu razlika između ispitanika dvaju sveučilišta. Inferencijalni postupci obuhvaćali su hi-kvadrat test, korišten za ispitivanje povezanosti između dvije kategoričke varijable, primjerice ideoloških opredjeljenja studenata, te Studentov t-test, primijenjen za usporedbu srednjih vrijednosti između dviju grupa kako bi se utvrdile razlike u kontinuiranim varijablama političke kulture. Hi-kvadrat test temelji se na usporedbi opaženih i očekivanih frekvencija u tablici kontingencije, a dobivena vrijednost  $\chi^2$  interpretira se uz stupnjeve slobode i p-vrijednost, pri čemu  $p < 0,05$  označava statistički značajnu povezanost. Rezultati analize prikazani su u tablicama s apsolutnim i relativnim frekvencijama, što je omogućilo uvid u razlike u političkim stavovima i ponašanju studenata dvaju sveučilišta. U nastavku su pitanja prikazana odvojeno za Austriju i Bosnu i Hercegovinu, uz apsolutne i relativne frekvencije prikazane u tablicama.

### 3. INTERPLETACIJA REZUTATA

Nakon metodoloških napomena, opisat će se i predstaviti stupanj lojalnosti prema vlastitoj državi, jesu li studenti zadovoljni razvojem demokracije, koliko su mladi zainteresirani za politiku, te razlika učestalosti zanimanja za politiku studenata Sveučilišta i Sveučilišta Johannes Kepler u Linzu, zatim koliko često prate politička događanja putem masovnih medija, koliko često je politika tema o kojoj studenti razgovaraju sa svojim prijateljima, posvećuju li pozornost predizbornim kampanjama i kako anketirani studenti dva sveučilišta procjenjuju različite političke sustave, te koja je učinkovita metoda utjecaja na vlast i njihova procjena o tome koliko vlast utječe na svakodnevni studentski život.

Istraživanje je pokazalo da austrijski studenti (41%) u najvećoj mjeri iskazuju lojalnost prema vlastitoj državi i veći osjećaj domoljublja, privrženosti i odanosti prema domovini u odnosu na studente iz BiH (31%) (Tablica 1). Sa navednom tvrdnjom niti se slaže, niti se ne slaže 27% studenata, a djelomično se slaže 18% ispitanih studenata u BiH. Jednak je postotak studenata (12%) koji se u potpunosti slaže, odnosno u potpunosti ne slaže sa tvrdnjom da je Bosna i Hercegovina njihova domovina prema kojoj osjećaju domoljublje, privrženost i odanost. Rezultati istraživanja pokazuju da studenti u Austriji u većoj mjeri izražavaju osjećaj domoljublja, privrženosti i odanosti prema državi (41%) u odnosu na studente u Bosni i Hercegovini (31%). U BiH prevladava osrednji stupanj lojalnosti (31%), uz visok udio neodlučnih odgovora, što ukazuje na duboko ukorijenjene društvene podjele.

Ovi nalazi potvrđuju relacijsko shvaćanje političkog potencijala, prema kojem se politički i identitetski stavovi formiraju kroz interakciju pojedinca sa širim društveno-političkim okvirom – u slučaju BiH, s podijeljenim i politički nestabilnim kontekstom. U Austriji se najveći broj studenata (41%) uglavnom slaže s tvrdnjom da je Austrija njihova domovina prema kojoj osjećaju domoljublje i odanost, dok samo 3% u potpunosti odbacuje takav osjećaj. Relativno visok udio ravnodušnih odgovora među austrijskim studentima (27%) u pogledu nacionalne pripadnosti može se tumačiti u svjetlu promjena identitetskih obrazaca kod mladih.

**Tablica 1.** Osjećaj domoljublja, privrženosti i odanosti prema domovini

	BiH		Austrija		$\chi^2$	Df	P
	N	%	N	%			
U potpunosti se ne slažem	22	12	16	3	38,94	4	<0,05*
Uglavnom se ne slažem	33	18	47	9			
Niti se slažem, niti se ne slažem	49	27	141	27			
Uglavnom se slažem	56	31	215	41			
U potpunosti se slažem	22	12	105	20			

Opažena ravnodušnost prema nacionalnoj pripadnosti među studentima može se interpretirati kroz Inglehartovu teoriju postmaterijalističkih vrijednosti, prema kojoj mlade generacije, osobito u stabilnim i prosperitetnim demokracijama, razvijaju postnacionalne identitete. U takvom vrijednosnom okviru nacionalna pripadnost gubi na važnosti, dok u prvi plan dolaze univerzalističke vrijednosti, autonomija i globalna odgovornost (Inglehart, Welzel, 2007, 135). U tom kontekstu, ravnodušnost ne mora

značiti puki nedostatak identifikacije, već potencijalni izraz šireg, kozmopolitskog svjetonazora svojstvenog mladima u globaliziranom društvu.

Kako pokazuju podaci u Tablici 2, većina studenata na Sveučilištu u Mostaru ne izražava visok stupanj ponosa prema bosanskohercegovačkom državljanstvu – 53% nije ponosno, dok je 31% ponosno. U potpunosti onih koji nisu ponosni je 11%, a veoma ponosnih samo 5%. Usporedba sa studentima u Austriji otkriva značajne razlike: 61% austrijskih studenata izražava ponos na svoje državljanstvo, dok je među studentima u BiH ta brojka značajno niža (31%). Nadalje, samo 21% austrijskih studenata nije ponosno na svoje državljanstvo, u usporedbi s 51% bosanskohercegovačkih studenata. Također, veći udio austrijskih studenata (11%) pokazuje visok stupanj ponosa u odnosu na samo 5% studenata u Mostaru. Ovi podaci ukazuju na znatno jači osjećaj nacionalnog ponosa među austrijskim studentima u odnosu na njihove kolege u BiH. Registrirane razlike u osjećajima poštovanja i ponosa prema vlastitoj državi mogu se interpretirati kroz dvije osnovne skupine čimbenika: kulturno-povijesne i ekonomsko-političke.

**Tablica 2.** Posjedovanje državljanstva i osjećaj ponosa na državljanstvo

		BiH		Austrija		$\chi^2$	Df	p
		N	%	N	%			
Posjedovanje državljanstva	Da	26	14	456	87	380,88	2	<0,05*
	Dvojno	146	79	37	7			
	Ne	13	7	31	6			
Osjećaj ponosa	Nisam nimalo ponosan	20	11	37	7	79,11	3	<0,05*
	Nisam ponosan	98	53	110	21			
	Ponosan	57	31	320	61			
	Jako ponosan	9	5	57	11			

Kulturno-povijesni čimbenici obuhvaćaju povijest, tradiciju, običaje, te umjetnička, sportska i znanstveno-tehnološka postignuća naroda, dok ekonomsko-politički čimbenici uključuju politički sustav, ekonomsku stabilnost, društveno uređenje, sustav socijalne skrbi i međunarodni ugled države (Hjerm, 1998; Kelley and Evans, 1998; Meyer et al., 1997, prema Ferić i Burušić, 2003, str. 423). U Bosni i Hercegovini ti čimbenici su usko povezani sa složenom poviješću kolektivnih identiteta, gdje se nacionalni identiteti često definiraju u opoziciji prema drugome. Taj obrazac institucionaliziran je Ustavom iz 1995. godine, koji je učvrstio etnički princip i

oblikovao političku svakodnevicu. Prema Putnamu, takav sustav otežava kolektivno djelovanje i stabilan konsenzus, što rezultira političkom blokadom, nepovjerenjem i nestabilnošću. Politička kultura u BiH oblikovana je dugotrajnim sukobima muslimansko-bošnjačke, pravoslavno-srpske i katoličko-hrvatske zajednice, pri čemu politički identiteti i osjećaji pripadnosti odražavaju povijesne podjele, etničku fragmentaciju i dugotrajnu polarizaciju (Mihaljević, 2017). Politički identiteti, osjećaji pripadnosti i ponosa u Bosni i Hercegovini oblikuju se unutar specifičnog konteksta obilježenog dubokim povijesnim podjelama, etničkom fragmentacijom i dugotrajnom političkom polarizacijom. Oni nisu proizvod izoliranih individualnih stavova, već odraz kompleksnih društvenih i povijesnih dinamika koje određuju granice mogućeg političkog zajedništva.

S druge strane, komparativni uvid u Austriju, gdje povijesni kontekst i društvena integracija stvaraju relativno kohezivniji nacionalni identitet i osjećaj ponosa, pokazuje kako različiti sociokulturni i politički uvjeti omogućuju viši stupanj osjećaja pripadnosti i političkog angažmana. Tako relacijski konstrukt pomaže objasniti kako razlike u društvenim, povijesnim i političkim kontekstima između BiH i Austrije utječu na oblikovanje političkog potencijala studenata u ovim zemljama. Usporedba ekonomskih pokazatelja dodatno pojačava razlike u nacionalnom ponosu i osjećaju pripadnosti između studenata u Bosni i Hercegovini i Austriji. Dok je BiH po standardu ispod 50% prosjeka Europske unije, sa samo 41% europskog prosjeka (Eurostat, 2021), Austrija je na petom mjestu u Europskoj uniji prema BDP-u po stanovniku, koji iznosi 46 100 EUR, što je znatno iznad prosjeka EU-a (37.600 EUR). Austrijski udio u ukupnom BDP-u EU-a iznosi 1,8% ([https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/austria\\_hr](https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/austria_hr)).

Ove objektivne razlike u materijalnom blagostanju reflektiraju se u percepciji i stavovima građana, posebice mladih. Izrazito negativno raspoloženje studenata u BiH – koje je prema podacima istraživanja izraženo kod čak 97% ispitanika – upozorava na duboku zabrinutost zbog trenutnog društveno-ekonomskog stanja države. Iz perspektive relacijskog konstrukta, ove stavove nije moguće razumjeti izolirano, već kao produkt interakcije pojedinaca s konkretnim ekonomskim, političkim i društvenim uvjetima u kojima žive. Ekonomska snaga i stabilnost Austrije oblikuju pozitivnije identitete i veći nacionalni ponos kod njezinih studenata, dok ekonomske i političke teškoće u BiH marginaliziraju osjećaj ponosa i pripadnosti državi. Ovako izražene razlike u percepciji demokracije mogle bi upućivati na razlike u političkim, ekonomskim i društvenim uvjetima u kojima studenti žive i oblikuju svoja politička očekivanja. Prema Bertelsmannovom Indeksu transformacije (BTI, 2021), Bosna i Hercegovina klasificirana je kao država s visoko defektnom demokra-

cijom, pri čemu je jedina europska zemlja u toj kategoriji.<sup>4</sup> Dodatno, prema Indeksu percepcije korupcije Transparency Internationala za 2021. godinu, BiH bilježi značajno nazadovanje, zauzimajući najnižu poziciju u regiji i treću najgoru u Europi – iza jedino Rusije i Ukrajine.

**Tablica 3.** Zadovoljstvo ostvarivanjem demokracije

	N	M	SD	T	df	p
Austrija	487	2,19	0,59	19,03	606	<0,05*
BiH	121	1,12	0,37			

Legenda: *t* – neovisni Studentov t-test; *df* – stupnjevi slobode; *p* – značajnost

Varijabla zadovoljstva demokracijom mjerena je pomoću Likertove skale u rasponu od 1 do 5, pri čemu je vrijednost 1 označavala potpuno nezadovoljstvo, a vrijednost 5 potpuno zadovoljstvo demokracijom.

U takvom kontekstu, visoka razina nepovjerenja u institucije, raširena korupcija i politička disfunkcionalnost izravno smanjuju demokratski potencijal i oblikuju negativnu percepciju performansa politike u javnosti. Nasuprot tome, Austrija, kao država s konsolidiranom demokracijom, stabilnim institucijama i visokom razinom društvene povezanosti, omogućuje mladima pozitivniji doživljaj demokracije i vlastite uloge u političkom sustavu. U društvima u kojima je povjerenje u političke institucije nisko, a percepcija korupcije visoka, poput BiH, mladi su skloniji distanciranju, apolitičnosti ili izražavanju prosvjeda kroz neformalnije oblike političkog izražavanja. Suprotno tome, u stabilnijim demokracijama, poput Austrije, gdje institucije uživaju veći legitimitet, studenti češće pokazuju spremnost za uključivanje u konvencionalne oblike političke participacije – glasanje, članstvo u udrugama, javne rasprave i slično. Međutim, povezanost između povjerenja i političkog sudjelovanja nije konstantna u svim zemljama. Ona ovisi o razini demokratizacije svake zemlje, odnosno od stupnja zaštićenosti demokratskih sloboda i prava. Drugim riječima, vjerojatnost političkog angažmana veća je ukoliko postoji uvjerenje da su demokratska prava zaštićena (Kim, H. H. 2014, 71).

Takvi obrasci ponašanja podržavaju relacijski pristup političkoj socijalizaciji, prema kojem politički angažman mladih nije isključivo rezultat osobnih stavova ili generacijskih obilježja, već je snažno oblikovan strukturom političkog sustava i svakodnevnim iskustvima ljudi u konkretnom političko-istitucionalnom kontekstu. Drugim riječima, demokratska participacija nije apstraktan ideal, već reakcija na uvjete u kojima mladi žive

4 [https://bti-project.org/fileadmin/api/content/en/downloads/reports/country\\_report\\_1011\\_BIH.pdf](https://bti-project.org/fileadmin/api/content/en/downloads/reports/country_report_1011_BIH.pdf)

– ovisna o tome percipiraju li političke procese kao uključive, pravedne i učinkovite, ili kao zatvorene, korumpirane i distancirane. Politički interes se obično definira kao „spremnost građana da obrate pozornost na politiku nauštrb drugih pothvata” (Almond i Verba, 2000), a politička učinkovitost se konceptualizira kao stupanj u kojem pojedinci vjeruju da njihovi postupci mogu utjecati na vladu (Beaumont, 2010; Campbell i sur., 1954. prema Levy, Thomas, 2019, str. 1041).

Istraživanje je pokazalo da je interes za politiku znatno izraženiji među studentima u Austriji nego u BiH. Dok je samo 4% austrijskih studenata izjavilo da ih politika uopće ne zanima, u BiH taj postotak iznosi 16%. Sličan udio studenata u obje zemlje povremeno prati politička zbivanja (42% u BiH i 45% u Austriji), no značajne razlike pojavljuju se u kategoriji izraženog interesa – 37% austrijskih studenata iskazuje snažan interes za politiku, dok je u BiH takvih svega 17%. (Tablica 4). Dodatno, svakodnevno praćenje političkih događanja navodi gotovo tri puta više austrijskih (46%) nego bosanskohercegovačkih studenata (15%) (Tablica 5).

Ovi podaci jasno ukazuju na dubinske razlike u razini političkog interesa, koje je moguće tumačiti u svjetlu različitih društveno-političkih i ekonomskih konteksta u kojima studenti odrastaju i žive. U zemljama s dugotrajnim demokratskim kontinuitetom, stabilnim institucijama i većom transparentnošću, kao što je Austrija, politika se percipira kao legitimno i dostupno područje društvenog djelovanja, što potiče veći interes i sudjelovanje. Suprotno tome, u kontekstu kakav je u Bosni i Hercegovini, obilježenom institucionalnom fragmentacijom, raširenom korupcijom i niskim povjerenjem u politički sustav, mladi često razvijaju distanciran, pa i rezigniran odnos prema politici, što se reflektira u nižoj razini interesa i angažmana.

**Tablica 4.** Interes za politiku

	BiH		Austrija		$\chi^2$	Df	P
	N	%	N	%			
Ne zanima me uopće	29	16	21	4	53,99	3	<0,05*
Nisam baš previše zainteresiran/a	46	25	73	14			
Ponekad sam zainteresiran/a	77	42	234	45			
Jako sam zainteresiran/a	31	17	193	37			

Legenda:  $\chi^2$  – hi-kvadrat test; df – stupnjevi slobode; p – značajnost

Kako pokazuju podaci u Tablici 5, veći politički interes austrijskih studenata pokazuje se i kod učestalosti praćenja političkih događaja na radiju, novinama i TV-u. U BiH je najviše studenata koji nikad ne prate

politička događanja (35%), a u Austriji 7%. Najviše studenata u BiH povremeno razgovara o političkim događanjima (58%), isto kao i studenti u Austriji (66%). Ipak, austrijski studenti češće razgovaraju o politici (31%) u odnosu na 15% studenata u BiH. Izraženiji interes za politiku među austrijskim studentima pokazuje i podatak da tek 3% studenata u Austriji nikad ne prati politička zbivanja u odnosu na 27% studenata u BiH koji nikada ne prate politiku. Razlike u političkom interesu između studenata u Austriji i Bosni i Hercegovini moguće je objasniti nizom međusobno povezanih čimbenika. Prije svega, Austrija je stabilna, konsolidirana demokracija s dugom tradicijom političkog pluralizma, transparentnog upravljanja i visoke razine povjerenja u institucije.

Takvo okruženje potiče mlade na aktivno uključivanje u politički život, jer imaju osjećaj da njihovo sudjelovanje može dovesti do stvarnih promjena. Nasuprot tome, politički kontekst u Bosni i Hercegovini obilježen je dubokom etničkom podjelom, slabim funkcioniranjem institucija i visokom razinom korupcije i nepovjerenjem građana prema političkom sustavu. Mnogi mladi u BiH doživljavaju politiku kao sredstvo osobnog interesa i korupcije, što kod njih stvara osjećaj bespomoćnosti i političke apatije. Nedostatak političke edukacije, ograničen medijski pluralizam i marginalizacija mladih u procesu donošenja odluka dodatno smanjuju njihov interes za politička pitanja. S druge strane, u Bosni i Hercegovini, slabiji interes mladih za politiku odražava elemente pasivne i podaničke političke kulture, koja je duboko ukorijenjena u specifičnim povijesnim i društvenim okolnostima. Ovakva kultura očituje se u niskoj razini povjerenja u političke institucije i aktere, kao i u ograničenoj motivaciji za politički angažman (Vujčić, 2001).

**Tablica 5.** Učestalost praćenja političkih događaja na radiju, u novinama i na TV-u

	BiH		Austrija		$\chi^2$	Df	P
	N	%	N	%			
Nikad	17	9	5	1	147,15	4	<0,05*
Rijetko	65	35	37	7			
Jednom ili dvaput tjedno	40	22	84	16			
Nekoliko puta tjedno	35	19	162	31			
Svaki dan	28	15	236	45			

Legenda:  $\chi^2$  – hi-kvadrat test; df – stupnjevi slobode; p – značajnost

Teorija političke alijenacije ističe kako su mladi razočarani institucionalnom politikom koja ne reflektira njihove interese i potrebe. Ipak, oni i dalje cijene demokraciju kao sustav, premda smatraju da bi ga trebalo modernizirati i učiniti uključivijim i osjetljivijim na potrebe građana (Ilišin,

2014). U tom kontekstu, niži politički interes među studentima u Bosni i Hercegovini može se tumačiti kao oblik pasivnog otpora – izraz nezadovoljstva postojećim političkim okolnostima i dubokog nepovjerenja u institucije. Može se zaključiti da među studentskom populacijom u Bosni i Hercegovini, u usporedbi s onom u Austriji, postoji izraženiji osjećaj političke otuđenosti. Taj osjećaj najvjerojatnije proizlazi iz dubokog nepovjerenja prema političkim akterima i nezadovoljstva aktualnim političkim okolnostima u zemlji.

Rezultati istraživanja jasno ukazuju na različit stupanj političke alijencije među studentima u Bosni i Hercegovini i Austriji. Studenti u BiH pokazuju izrazito višu razinu političkog otuđenja – većina ih smatra da su izjave političara čista propaganda (95%), da političari ne brinu o problemima građana (90%), te da često izdaju svoje birače (95%). Također, 80% njih vjeruje da stranke ne bi trebale biti iznenađene ako uskoro nitko ne bude glasovao za njih. Nasuprot tome, austrijski studenti pokazuju niži stupanj političke alijencije: gotovo su podijeljeni oko tvrdnje o političkoj propagandi (49% slaže se, 51% ne), dok manji broj smatra da političari ne brinu o građanima (56%) ili da izdaju birače (44%). U BiH političari gotovo bez iznimke izdaju birače smatra 95% studenata, dok u Austriji većina studenata ne vidi taj problem (57%) (Tablica 6). Ovi podaci sugeriraju da je nepovjerenje u politički sustav i osjećaj udaljenosti od političkih institucija znatno izraženiji među studentima u BiH nego među njihovim austrijskim kolegama. Razlika između dviju skupina pokazala se statistički značajnom ( $p < 0,05$ ), što potvrđuje da studenti u BiH u većoj mjeri doživljavaju politiku kao sferu koja je udaljena od interesa „običnih građana“.

**Tablica 6.** Političko otuđenje<sup>a</sup>

	BiH		Austrija		$\chi^2$	<i>df</i>	<i>P</i>
	Da	Ne	Da	Ne			
Mali čovjek nema puno koristi od politike	141 (77%)	43 (23%)	294 (56%)	229 (44%)	23,97	1	<0,05*
Većina izjava političara čista je propaganda	175 (95%)	9 (5%)	257 (49%)	266 (51%)	121,02	1	<0,05*
Politika se vrti oko novca	156 (85%)	28 (15%)	348 (66%)	176 (34%)	22,41	1	<0,05*
Političari ne brinu o problemima ljudi koji su ih izabrali	166 (90%)	18 (10%)	294 (56%)	230 (44%)	69,63	1	<0,05*
Političari su previše plaćeni	168 (92%)	15 (8%)	348 (67%)	175 (33%)	43,99	1	<0,05*

DAMIRKA MIHALJEVIĆ, MATE MILIČEVIĆ  
 KOMPARATIVNA ANALIZA POLITIČKOG INTERESA I STAVOVA STUDENATA  
 NA SVEUČILIŠTU U MOSTARU I SVEUČILIŠTU JOHANNES KEPLER U LINZU

Nema smisla pisati zastupnicima jer im ionako nije stalo do problema običnog čovjeka	144 (78%)	40 (22%)	320 (62%)	200 (38%)	16,91	1	<0,05*
Mnogi političari ugodno putuju na naš račun	172 (93%)	12 (7%)	303 (58%)	220 (42%)	77,99	1	<0,05*
Političari često izdaju birače	174 (95%)	10 (5%)	222 (43%)	300 (57%)	149,57	1	<0,05*
Političari nikad ili vrlo rijetko ispune obećanja	171 (93%)	12 (7%)	199 (38%)	322 (62%)	165,77	1	<0,05*
Stranke ne bi trebale biti iznenađene ako uskoro nitko ne bude htio glasovati za njih	164 (89%)	20 (11%)	211 (40%)	311 (60%)	129,61	1	<0,05*
Političari jednom kažu jedno, drugi put drugo	181 (98%)	3 (2%)	154 (29%)	370 (71%)	259,94	1	<0,05*
Nije važno tko će pobijediti na izborima jer se ionako ne vodi računa o interesima mladog čovjeka.	138 (75%)	46 (25%)	353 (67%)	170 (33%)	3,61	1	>0,05

Legenda: Podaci su izraženi kao N(%);  $\chi^2$  – hi-kvadrat test;  $df$  – stupnjevi slobode;  $p$  – značajnost

Kada je riječ o političkoj orijentaciji studenata (Tablica 7), istraživanje je pokazalo značajne razlike između studenata u Mostaru i Linzu. Najveći broj studenata u Mostaru (38%) smješta sebe na desni politički spektar, dok se njih 35% pozicionira u centar. Lijeva orijentacija je među studentima u Mostaru znatno manje zastupljena (15%). Suprotno tome, studenti u Austriji se dominantno pozicioniraju u centar – čak 52% njih navodi centrističke političke poglede. Osim toga, značajan udio austrijskih studenata (41%) izjašnjava se kao lijevo orijentiran, dok je desna orijentacija u ovom uzorku znatno slabije zastupljena (4%).

Tablica 7. Političke orijentacije

	BiH		Austrija		$\chi^2$	df	P
	N	%	N	%			
Desno	70	38	21	4	182,41	3	<0,05*
Centar	64	35	272	52			
Lijevo	27	15	215	41			
Ne znam	24	12	16	3			

Legenda:  $\chi^2$  – hi-kvadrat test; df – stupnjevi slobode; p – značajnost

Analiza t-testa pokazala je da se sudionici iz dvije skupine razlikuju u stavovima o određenim političkim pitanjima, dok u nekim drugim dijele vrlo slične poglede (Tablica 8). Stavovi o tvrdnjama *Treba smanjiti razlike u plaćama kako bi svi imali podjednako* i *Treba povećati razlike u plaćama kako bismo potaknuli zalaganje pojedinaca* nisu se statistički značajno razlikovali između studenata u BiH i Austriji ( $p > 0,05$ ). Slična situacija je i kod tvrdnje *Valja jačati privatno vlasništvo*, gdje su obje skupine pokazale podjednaku razinu slaganja ( $p > 0,05$ ). Međutim, značajne razlike utvrđene su u stavovima prema jačanju državnog vlasništva – studenti u BiH su se značajno više slagali da država treba jačati svoje vlasništvo ( $p < 0,05$ ). Također, studenti u BiH su statistički značajnije podržali tvrdnju da država treba preuzeti veću odgovornost za socijalno zbrinjavanje građana ( $p < 0,05$ ).

S druge strane, stav *Građani bi se trebali sami brinuti za sebe* podjednako je prihvaćen u obje skupine, bez statistički značajne razlike ( $p > 0,05$ ). Zanimljivo je da su studenti u BiH značajno više skloni tvrdnji *Konkurencija je dobra jer motivira ljude da više rade* ( $p < 0,05$ ), dok su studenti u Austriji pokazali snažnije slagali sa tvrdnjom *Konkurencija nije dobra jer izvlači ono najgore u ljudima* ( $p < 0,05$ ).

Ispitanici iz Bosne i Hercegovine značajno se više slažu s tvrdnjom da *Nijedan oblik prosvjednog djelovanja nije dobar i nezadovoljstva se moraju rješavati unutar sustava* u odnosu na studente iz Austrije ( $p < 0,05$ ). To ukazuje na manju sklonost studenata u BiH prema neformalnim oblicima političkog djelovanja, te odražava obilježja podaničke političke kulture, u kojoj dominira pasivnost pojedinca u odnosu na političko okruženje (Mihaljević 2017)

Značajna razlika u stavovima zabilježena je i kod tvrdnje *Politička participacija najviše se ostvaruje glasovanjem na izborima*, gdje se austrijski studenti značajno više slažu s ovom tvrdnjom u usporedbi sa studentima iz BiH ( $p < 0,05$ ). Ovo može ukazivati na veće povjerenje austrijskih studenata u birački proces kao primarni oblik političke uključenosti.

**Tablica 8.** Usporedba odgovora t-testom za nezavisne uzorke

	Izvor	N	M	SD	T	Df	P																																																																																																								
Trebma smanjiti razlike u plaćama kako bi svi imali podjednako.	BiH	183	3,15	1,24	0,29	705	>0,05																																																																																																								
	Austrija	524	3,12	1,16				Trebma povećati razlike u plaćama kako bismo potaknuli zalaganje pojedinaca.	BiH	184	2,59	1,20	1,47	705	>0,05	Austrija	523	2,73	1,07	Valja jačati privatno vlasništvo.	BiH	184	3,48	0,99	0,51	704	>0,05	Austrija	522	3,07	0,97	Valja jačati državno vlasništvo.	BiH	184	3,16	1,06	4,92	705	<0,05*	Austrija	523	2,75	0,94	Država bi trebala preuzeti veću odgovornost za zbrinjavanje građana.	BiH	184	4,59	0,74	14,90	704	<0,05*	Austrija	522	3,46	0,93	Građani bi trebali sami brinuti za sebe.	BiH	184	2,82	1,04	1,94	704	>0,05	Austrija	522	2,98	0,93	Konkurencija je dobra jer motivira ljude da više rade.	BiH	184	3,78	0,93	5,54	705	<0,05*	Austrija	523	3,32	0,98	Konkurencija nije dobra jer izvlači ono najgore u ljudima.	BiH	184	2,54	1,05	2,43	706	<0,05*	Austrija	524	2,75	0,99	Nijedan oblik prosvjednog djelovanja nije dobar i nezadovoljstva se moraju rješavati unutar sustava.	BiH	183	2,47	1,16	3,54	705	<0,05*	Austrija	524	2,14	1,06	Politička participacija najviše se ostvaruje glasovanjem na izborima.	BiH	182	3,03	1,08	8,38	703	<0,05*
Trebma povećati razlike u plaćama kako bismo potaknuli zalaganje pojedinaca.	BiH	184	2,59	1,20	1,47	705	>0,05																																																																																																								
	Austrija	523	2,73	1,07				Valja jačati privatno vlasništvo.	BiH	184	3,48	0,99	0,51	704	>0,05	Austrija	522	3,07	0,97	Valja jačati državno vlasništvo.	BiH	184	3,16	1,06	4,92	705	<0,05*	Austrija	523	2,75	0,94	Država bi trebala preuzeti veću odgovornost za zbrinjavanje građana.	BiH	184	4,59	0,74	14,90	704	<0,05*	Austrija	522	3,46	0,93	Građani bi trebali sami brinuti za sebe.	BiH	184	2,82	1,04	1,94	704	>0,05	Austrija	522	2,98	0,93	Konkurencija je dobra jer motivira ljude da više rade.	BiH	184	3,78	0,93	5,54	705	<0,05*	Austrija	523	3,32	0,98	Konkurencija nije dobra jer izvlači ono najgore u ljudima.	BiH	184	2,54	1,05	2,43	706	<0,05*	Austrija	524	2,75	0,99	Nijedan oblik prosvjednog djelovanja nije dobar i nezadovoljstva se moraju rješavati unutar sustava.	BiH	183	2,47	1,16	3,54	705	<0,05*	Austrija	524	2,14	1,06	Politička participacija najviše se ostvaruje glasovanjem na izborima.	BiH	182	3,03	1,08	8,38	703	<0,05*	Austrija	523	3,72	0,91								
Valja jačati privatno vlasništvo.	BiH	184	3,48	0,99	0,51	704	>0,05																																																																																																								
	Austrija	522	3,07	0,97				Valja jačati državno vlasništvo.	BiH	184	3,16	1,06	4,92	705	<0,05*	Austrija	523	2,75	0,94	Država bi trebala preuzeti veću odgovornost za zbrinjavanje građana.	BiH	184	4,59	0,74	14,90	704	<0,05*	Austrija	522	3,46	0,93	Građani bi trebali sami brinuti za sebe.	BiH	184	2,82	1,04	1,94	704	>0,05	Austrija	522	2,98	0,93	Konkurencija je dobra jer motivira ljude da više rade.	BiH	184	3,78	0,93	5,54	705	<0,05*	Austrija	523	3,32	0,98	Konkurencija nije dobra jer izvlači ono najgore u ljudima.	BiH	184	2,54	1,05	2,43	706	<0,05*	Austrija	524	2,75	0,99	Nijedan oblik prosvjednog djelovanja nije dobar i nezadovoljstva se moraju rješavati unutar sustava.	BiH	183	2,47	1,16	3,54	705	<0,05*	Austrija	524	2,14	1,06	Politička participacija najviše se ostvaruje glasovanjem na izborima.	BiH	182	3,03	1,08	8,38	703	<0,05*	Austrija	523	3,72	0,91																				
Valja jačati državno vlasništvo.	BiH	184	3,16	1,06	4,92	705	<0,05*																																																																																																								
	Austrija	523	2,75	0,94				Država bi trebala preuzeti veću odgovornost za zbrinjavanje građana.	BiH	184	4,59	0,74	14,90	704	<0,05*	Austrija	522	3,46	0,93	Građani bi trebali sami brinuti za sebe.	BiH	184	2,82	1,04	1,94	704	>0,05	Austrija	522	2,98	0,93	Konkurencija je dobra jer motivira ljude da više rade.	BiH	184	3,78	0,93	5,54	705	<0,05*	Austrija	523	3,32	0,98	Konkurencija nije dobra jer izvlači ono najgore u ljudima.	BiH	184	2,54	1,05	2,43	706	<0,05*	Austrija	524	2,75	0,99	Nijedan oblik prosvjednog djelovanja nije dobar i nezadovoljstva se moraju rješavati unutar sustava.	BiH	183	2,47	1,16	3,54	705	<0,05*	Austrija	524	2,14	1,06	Politička participacija najviše se ostvaruje glasovanjem na izborima.	BiH	182	3,03	1,08	8,38	703	<0,05*	Austrija	523	3,72	0,91																																
Država bi trebala preuzeti veću odgovornost za zbrinjavanje građana.	BiH	184	4,59	0,74	14,90	704	<0,05*																																																																																																								
	Austrija	522	3,46	0,93				Građani bi trebali sami brinuti za sebe.	BiH	184	2,82	1,04	1,94	704	>0,05	Austrija	522	2,98	0,93	Konkurencija je dobra jer motivira ljude da više rade.	BiH	184	3,78	0,93	5,54	705	<0,05*	Austrija	523	3,32	0,98	Konkurencija nije dobra jer izvlači ono najgore u ljudima.	BiH	184	2,54	1,05	2,43	706	<0,05*	Austrija	524	2,75	0,99	Nijedan oblik prosvjednog djelovanja nije dobar i nezadovoljstva se moraju rješavati unutar sustava.	BiH	183	2,47	1,16	3,54	705	<0,05*	Austrija	524	2,14	1,06	Politička participacija najviše se ostvaruje glasovanjem na izborima.	BiH	182	3,03	1,08	8,38	703	<0,05*	Austrija	523	3,72	0,91																																												
Građani bi trebali sami brinuti za sebe.	BiH	184	2,82	1,04	1,94	704	>0,05																																																																																																								
	Austrija	522	2,98	0,93				Konkurencija je dobra jer motivira ljude da više rade.	BiH	184	3,78	0,93	5,54	705	<0,05*	Austrija	523	3,32	0,98	Konkurencija nije dobra jer izvlači ono najgore u ljudima.	BiH	184	2,54	1,05	2,43	706	<0,05*	Austrija	524	2,75	0,99	Nijedan oblik prosvjednog djelovanja nije dobar i nezadovoljstva se moraju rješavati unutar sustava.	BiH	183	2,47	1,16	3,54	705	<0,05*	Austrija	524	2,14	1,06	Politička participacija najviše se ostvaruje glasovanjem na izborima.	BiH	182	3,03	1,08	8,38	703	<0,05*	Austrija	523	3,72	0,91																																																								
Konkurencija je dobra jer motivira ljude da više rade.	BiH	184	3,78	0,93	5,54	705	<0,05*																																																																																																								
	Austrija	523	3,32	0,98				Konkurencija nije dobra jer izvlači ono najgore u ljudima.	BiH	184	2,54	1,05	2,43	706	<0,05*	Austrija	524	2,75	0,99	Nijedan oblik prosvjednog djelovanja nije dobar i nezadovoljstva se moraju rješavati unutar sustava.	BiH	183	2,47	1,16	3,54	705	<0,05*	Austrija	524	2,14	1,06	Politička participacija najviše se ostvaruje glasovanjem na izborima.	BiH	182	3,03	1,08	8,38	703	<0,05*	Austrija	523	3,72	0,91																																																																				
Konkurencija nije dobra jer izvlači ono najgore u ljudima.	BiH	184	2,54	1,05	2,43	706	<0,05*																																																																																																								
	Austrija	524	2,75	0,99				Nijedan oblik prosvjednog djelovanja nije dobar i nezadovoljstva se moraju rješavati unutar sustava.	BiH	183	2,47	1,16	3,54	705	<0,05*	Austrija	524	2,14	1,06	Politička participacija najviše se ostvaruje glasovanjem na izborima.	BiH	182	3,03	1,08	8,38	703	<0,05*	Austrija	523	3,72	0,91																																																																																
Nijedan oblik prosvjednog djelovanja nije dobar i nezadovoljstva se moraju rješavati unutar sustava.	BiH	183	2,47	1,16	3,54	705	<0,05*																																																																																																								
	Austrija	524	2,14	1,06				Politička participacija najviše se ostvaruje glasovanjem na izborima.	BiH	182	3,03	1,08	8,38	703	<0,05*	Austrija	523	3,72	0,91																																																																																												
Politička participacija najviše se ostvaruje glasovanjem na izborima.	BiH	182	3,03	1,08	8,38	703	<0,05*																																																																																																								
	Austrija	523	3,72	0,91																																																																																																											

Legenda: *t* – neovisni Studentov t-test; *df* – stupnjevi slobode; *p* – značajnost

Kada je riječ o metodama utjecaja na politiku, nastojanje da se ljudi zainteresiraju kroz formiranje grupa smatraju efikasnom metodom podjednako veliki udio ispitanika iz Bosne i Hercegovine (76%) i Austrije (71%) (Tablica 9). Djelovanje na politiku putem obiteljskih i osobnih veza smatraju učinkovitijom metodom češće studenti iz BiH (63%) u odnosu na njihove austrijske kolege (46%). Zanimljivo je da 52% austrijskih studenata smatra pisanje političkim dužnosnicima efikasnim načinom utjecaja na politiku, dok su studenti u BiH ovu metodu u velikoj većini ocijenili kao najmanje učinkovitu – svega 9% njih smatra ju efika-

snom, dok ih 91% smatra neefikasnom. Utjecaj kroz političke stranke smatraju učinkovitim i studenti iz BiH i Austrije, no austrijski studenti ovu metodu značajnije preferiraju: njih 82% smatra djelovanje kroz političke stranke efikasnim, dok je udio studenata iz BiH koji tako misle nešto manji i iznosi 63%.

**Tablica 9.** Mišljenje o učinkovitim načinima utjecaja na politiku

		BiH		Austrija		$\chi^2$	<i>Df</i>	<i>P</i>
		N	%	N	%			
Djelovati kroz obiteljske i osobne veze	Učinkovito	113	63	217	46	15,83	1	<0,05*
	Neučinkovito	66	37	258	54			
Pisati političkim dužnosnicima	Učinkovito	17	9	248	52	100,49	1	<0,05*
	Neučinkovito	165	91	227	48			
Nastojati zainteresirati ljude, formiranje grupa	Učinkovito	137	76	333	71	1,17	1	>0,05
	Neučinkovito	44	24	133	29			
Djelovanje kroz političku stranku	Učinkovito	112	63	395	82	26,88	1	<0,05*
	Neučinkovito	67	37	88	18			
Organiziranje prosvjeda	Učinkovito	110	60	315	68	3,26	1	>0,05
	Neučinkovito	73	40	151	32			

Legenda:  $\chi^2$  – hi-kvadrat test; *df* – stupnjevi slobode; *p* – značajnost

Politička participacija podrazumijeva različite oblike djelovanja građana usmjerene na utjecaj na donositelje odluka i procese oblikovanja javnih politika (Verba, 1967, 53). U kontekstu oblika političke participacije istraživanje je pokazalo da sudionici iz Austrije najviše biraju službene prosvjede (46%), a sudionici iz BiH kao učinkovite metode biraju peticije (45%). Studenti iz BiH u najmanjem se postotku (8%) odlučuju na službene prosvjede i u nešto većem postotku (8%) za blokiranje zgrade u odnosu na austrijske studente (2%) (Tablica 10). Razlike u odabiru oblika političke participacije između austrijskih i bosanskohercegovačkih studenata odražavaju različite razine povjerenja u institucije, dostupnosti političkih kanala i percipirane učinkovitosti političkog djelovanja. U Austriji, gdje su institucije stabilne, demokratski procesi funkcionalni i politički sustav otvoren prema građanskoj participaciji, studenti češće biraju institucionalizirane, legalne i legitimne oblike djelovanja – poput službenih prosvjeda.

Takvi oblici percipiraju se kao učinkoviti i sigurni načini izražavanja političkog stava.<sup>5</sup>

S druge strane, studenti iz Bosne i Hercegovine skloniji su neformalnim, izvaninstitucionalnim i često protestnim oblicima participacije, poput neslužbenih demonstracija ili blokada. Ovakav obrazac djelovanja moguće je tumačiti kao reakciju na disfunkcionalnost političkog sustava, percipiranu korupciju i slabu učinkovitost institucionalnih kanala. Peticije, kao oblik „sigurne distance”, često služe kao prihvatljiva forma izražavanja nezadovoljstva u kontekstu niskog povjerenja i ograničenih prilika za institucionalni utjecaj. Ove razlike potvrđuju relacijski pristup političkoj participaciji, prema kojem angažman mladih nije rezultat apstraktnih vrijednosti, već odraz konkretnih društvenih, političkih i uvjeta u kojima mladi žive i djeluju.

**Tablica 10.** Mišljenje o najboljim oblicima političkog djelovanja kroz neformalnu političku participaciju

	BiH		Austrija		$\chi^2$	Df	P
	N	%	N	%			
Štrajk	22	12	105	20	213,59	4	<0,05*
Službeni prosvjedi	15	8	239	46			
Blokiranje zgrada i ulica	18	10	8	2			
Peticije	83	45	31	5			
Neslužbeni prosvjedi	46	25	141	27			

Legenda:  $\chi^2$  – hi-kvadrat test; df – stupnjevi slobode; p – značajnost

Postoji statistički značajna razlika u percepciji utjecaja politike na osobni život između studenata iz Bosne i Hercegovine i Austrije. Studenti iz Austrije u većoj mjeri prepoznaju značajan utjecaj politike na vlastiti život, dok studenti iz BiH češće percipiraju politiku kao čimbenik bez utjecaja na njihove živote. Veći postotak austrijskih studenata koji prepoznaju utjecaj politike ukazuje na razvijeniju političku svijest i angažiranost u Austriji u kojoj građani općenito imaju veću razinu povjerenja u institucije. Veći postotak studenata iz BiH (19%), koji smatraju da politika nema nikakav utjecaj na njihov život u odnosu na studente u Austriji

5 Važno je naglasiti da ova forma pitanja (Tablica 10.) uključuje i određeno ograničenje istraživanja s obzirom da su u pitanjima o oblicima političkog djelovanja (službeni i neslužbeni prosvjedi, blokade, peticije), ispitanici bili prinuđeni odabrati samo jedan ponuđeni odgovor. Takva formulacija smanjuje preciznost podataka jer ne omogućava procjenu stavova prema svakom obliku ponašanja zasebno.

(6%), može biti posljedica političke apatije, nepovjerenja u institucije, ili osjećaja bespomoćnosti u društvu obilježenom dugotrajnim političkim krizama (Tablica 11). Kako ističe Inglehart, ljudi se obično aktiviraju u politici u onoj mjeri u kojoj osjećaju da mogu nešto promijeniti. Sudjelovanje u političkom životu, dakle, obično je raširenije tamo gdje ljudi vjeruju da je političko djelovanje učinkovito (Inglehart, 1997, 311).

**Tablica 11.** Utjecaj politike na vlastiti život

	BiH		Austrija		$\chi^2$	<i>Df</i>	<i>P</i>
	N	%	N	%			
Nikakav	35	19	32	6	29,27	2	<0,05*
Osrednji	104	57	304	58			
Značajan	45	24	187	36			

Legenda:  $\chi^2$  – hi-kvadrat test; *df* – stupnjevi slobode; *p* – značajnost

#### 4. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Rezultati provedenog istraživanja potvrđuju postojanje značajnih razlika u političkom interesu i participaciji studenata u Bosni i Hercegovini i Austriji. Austrijski studenti pokazuju viši stupanj političke uključenosti, veće povjerenje u demokratske institucije, te izraženiju lojalnost i ponos prema svojoj državi. Nasuprot tome, studenti iz BiH iskazuju viši stupanj političkog otuđenja, niži interes za politiku i izraženo nezadovoljstvo razvojem demokratskih procesa, što je dijelom posljedica složenog političkog i socioekonomskog konteksta u kojem žive. Značajne su i razlike u percepciji učinkovitosti različitih metoda političkog djelovanja: dok studenti iz BiH više vjeruju u djelovanje kroz obiteljske i osobne veze, te su skloniji neslužbenim demonstracijama i blokadama, austrijski studenti preferiraju formalnije kanale, uključujući djelovanje kroz političke stranke i službene oblike prosvjeda. Analiza također ukazuje da se mladi u BiH sve više udaljavaju od politike, što u suštini vjerojatno reflektira više njihovo razočaranje postojećom političkom situacijom nego stvarnu apolitičnost.

Dobiveni rezultati upućuju na to da politički stavovi i razina participacije studenata nisu isključivo proizvod individualnih preferencija, već su duboko ukorijenjeni u šire društveno-političke strukture, unutar kojih se oblikuju. U skladu s relacijskim pristupom, politička uključenost mladih reflektira interakciju između pojedinca i institucionalnog okruženja. Viši stupanj demokratskog potencijala među austrijskim studentima može se dovesti u vezu s konsolidiranim i funkcionalnim demokratskim sustavom koji potiče građanski angažman. Nasuprot tome, izraženo nepovjerenje u političke institucije u bosanskohercegovačkom kontekstu predstavlja

ključnu prepreku većoj političkoj participaciji mladih, te doprinosi raširenom političkom otuđenju. Uočene razlike dodatno odražavaju divergentne političke orijentacije među studentima. Studenti u Bosni i Hercegovini u većoj se mjeri pozicioniraju prema desnom političkom spektru, dok se austrijski studenti dominantno identificiraju s političkim centrom i ljevicom.

Osim toga, postoje značajne razlike u stavovima prema ekonomskim i socijalnim politikama: studenti iz BiH češće izražavaju podršku državnom vlasništvu i snažnoj ulozi države u gospodarstvu, dok studenti iz Austrije pokazuju veću sklonost tržišnoj konkurenciji i privatnom vlasništvu kao temelju ekonomskog sustava. Veća orijentacija studenata iz BiH prema desnom spektru i podrška državnom vlasništvu mogu se razumjeti kao refleksija političke kulture oblikovane ratnim naslijeđem, tranzicijom i dugotrajnom nestabilnošću institucija. Nasuprot tome, austrijski studenti djeluju unutar stabilnog demokratskog sustava s razvijenim mehanizmima tržišne ekonomije, što omogućuje veće povjerenje u liberalne vrijednosti, individualizam i konkurenciju. Usporedba sa studentima u Austriji jasno pokazuje da stabilnije demokratske prakse, viši standardi života i transparentniji institucionalni okvir doprinose većem političkom povjerenju i aktivnijem građanskom angažmanu.

Sve navedeno ukazuje na važnost jačanja demokratskih institucija, povećanja povjerenja u politički sustav i stvaranja uvjeta koji će poticati političku aktivnost mladih u BiH, kako bi se smanjio jaz u političkom interesu i djelovanju između studenata u BiH i Austriji. Unatoč važnim spoznajama, potrebno je istaknuti i određena ograničenja istraživanja. Prije svega, korišten je prigodni uzorak studenata s dvaju sveučilišta, što ograničava mogućnost generalizacije rezultata na širu populaciju mladih u obje zemlje. Nadalje, istraživanje je bilo primarno deskriptivnog karaktera, bez provedbe analiza koje bi omogućile dublje razumijevanje uzročno-posljedičnih odnosa između promatranih varijabli. Buduća istraživanja mogla bi uključiti reprezentativnije uzorke, longitudinalne pristupe i naprednije statističke modele kako bi se dodatno rasvijetlili mehanizmi koji oblikuju političke stavove i obrasce participacije mladih.

#### LITERATURA

- Ansgar, Klein. 2011. *Engagementpolitik und Demokratiepolicies. Entwicklungsstand und Herausforderungen der neuen Politikfelder*. [https://forschungsjournal.de/fjsb/wp-content/uploads/fjsb\\_1011-1\\_klein.pdf](https://forschungsjournal.de/fjsb/wp-content/uploads/fjsb_1011-1_klein.pdf)
- Bekus, Nelly. 2010. *Struggle over Identity The Official and the Alternative 'Belarusianness'*. [https://www.academia.edu/914071/Struggle\\_over\\_Identity\\_The\\_Official\\_and\\_the\\_Alternative\\_Belarusianness\\_](https://www.academia.edu/914071/Struggle_over_Identity_The_Official_and_the_Alternative_Belarusianness_)

- Connor, Walker. 1994. *Ethnonationalism: The Quest for Understanding*, Princeton University Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctv39x5s6>
- Emirbayer, Mustafa, Mische, Ann. 1998. "What is agency?" *American Journal of Sociology*, 103(4), 961–1013. <https://doi.org/10.1086/131194>
- Earl, Jenifer, Maher, V. Thomas. Elliott, Thomas. 2017. "Youth, activism, and social movements." *Sociology Compass*, 11(4), <https://compass.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/soc4.11465>
- Grasso, Maria. T., Giugni, Marco. 2018. "Political values and extra-institutional political participation: The impact of economic redistributive and social libertarian preferences on protest behaviour." *International Political Science Review*, 39(4), 487–501. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/01915118780415>
- Grassi, Grassi, F. Eva, Portos, Martin, Felicetti, Andrea. 2013. "Young People's Attitudes towards Democracy and Political Participation: Evidence from a Cross-European Study." *Government and Opposition*, 59(1), 581–604 <https://www.cambridge.org/core/journals/government-and-opposition/article/young-peoples-attit>
- Giugni, Marco, Grasso, Maria 2020. "Talking about youth: The depoliticization of young people in the public domain." *American Behavioral Scientist*, 64(5), 591–607. <https://eprints.whiterose.ac.uk/id/eprint/154101/>
- Grasso, Maria, Giugni, Marco. 2021. "Intra-generational inequalities in young people's political participation in Europe: The impact of social class on youth political engagement." *Politics*, 41(1), 13–38. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/01633957111031741>
- Grasso, Maria, Smith, Katherine. 2021. "Gender inequalities in political participation and political engagement among young people in Europe: Are young women less politically engaged than young men?" *Politics*, 41(1), 39–57. <https://doi.org/10.1177/01633957111018813> (Original work published 1011)
- Hasanović, Jasmin. 2024. "Youth Study Southeast Europe Independent but Concerned: The Voices of Young People in Southeast Europe." Friedrich-Ebert-Stiftung <https://soe.fes.de/features/youth-studies-2024-2025.html>
- Shang E. Ha, Seung-Jin Jang. 2015. "National Identity, National Pride, and Happiness The Case of South Korea". *Social Indicators Research*, No. 2 471–81. <http://www.jstor.org/stable/14711536>.
- Foa, Roberto. Stephan, Mounk, Yascka. 2016. "The Danger of Deconsolidation: The Democratic Disconnect." *Journal of Democracy*, 17(3), 5–17. <https://muse.jhu.edu/article/613601>
- Franklin, Mark Eijk C van der Evans D. et al. 2004. *Voter Turnout and the Dynamics of Electoral Competition in Established Democracies Since 1945*. Cambridge University Press.

- Ilišin, Vlasta. 2017. „Mladi i politika: trendovi (dis)kontinuiteta.” U: *Generacija osu-jećenih: mladi u Hrvatskoj na početku 21. stoljeća*. Institut za društvena istraži- vanja Ivo Pilar, Zagreb str. 185–159.
- Inglehart, F. Ronald, Welzel Christian 2007. *Modernizacija, kulturna promjena i demokracija Slijed ljudskog razvitka*, Politička kultura Zagreb.
- Inglehart, F. Ronald 2016. “The danger of deconsolidation How Much We Sholud be Worry.” *Jorunal od Democracy*, Vol. 27, No. 3.
- Inglehart, Ronald 1997. “Modernization and Postmodernization: Cultural, Eco- nomic, and Political Change in 43 Societies”. Princeton University Press, *JSTOR*, <https://doi.org/10.2307/j.ctviov2ns>.
- Kim, Harris. Hyon S.2014. “Generalised Trust, Institutional Trust and Political Par- ticipation: A Cross-National Study of Fourteen Southeast and Centred Asian Countries”. *Asian Journal of Social Science*, 41(6), 695–711. <http://www.jstor.org/stable/43495834>
- Levy, Brett L. M., Thomas Akiva 2019. “Motivating Political Participation Among Youth: An Analysis of Factors Related to Adolescents’ Political Engagement.” *Political Psy- chology* 40, no. 5 1039–55. <http://www.jstor.org/stable/45104104>.
- Mihaljević, Damirka. 2017. „Razvoj političke kulture u Bosni i Hercegovini. Pilar, XII (14 (1)), 51–70. <https://hrcaak.srce.hr/232246>
- Noris, Pippa. 2004. *Young People Political Acivism*. [https://www.researchgate.net/ publication/237832623\\_Young\\_People\\_Political\\_Activism](https://www.researchgate.net/publication/237832623_Young_People_Political_Activism)
- Norris, Pippa. (2004). *Young People & Political Activism*. file:///C:/Users/User/ Downloads/Young\_People\_Political\_Activism%20(1).pdf
- Lamza, Posavec. Vesma at 2006. „Nacionalni ponos i otvorenost prema europskim integracijama.” *Društvena istraživanja*, Vol 15, br. 1 (81–81) 141–153. <https://hr- cak.srce.hr/1814>
- Lieberkind, Jonas, Jens, Bruun. 2021. *The Reserved Young Citizens of the Nordic Countries Northern Lights on Civic and Citizenship Education: A Cross-nation- al Comparison of Nordic Data from ICCS*, Springer, Cham IEA Research for Ed- ucation file:///C:/Users/User/Downloads/978-3-030-66788-7.pdf
- Lihong, Huang, Saiki, Lucy Cheah 2021. “The Young Environmental Citizens in Nordic Countries: Their Concerns, Values, Engagement, and Intended Future Actions”. In: *A Cross-national Comparison of Nordic Data from ICCS*, Spring- er, Cham IEA Research for Education, tom 11 file:///C:/Users/User/Down- loads/978-3-030-66788-7.pdf
- Putnam Robert D. 2000. „*Kuglati sam Slom i obnova američke zajednice*”, Medi- terran Publishing, Beograd
- Van Biezen, Ingrid at al. 2011. “Going, going... gone? The decline of party member- ship in contemporary Europe.” *European Journal of Political Research*, 51(1), 14– 56. <https://ejpr.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1475-6765.2011.01995.x>

- Schulz, Wolfram 2024. *Young people's trust in institutions, civic knowledge and their dispositions toward civic engagement*. *Large-scale Assess Education* 12, No. 23. <https://doi.org/10.1186/s40536-014-00110-1>
- Verba, Sidney. 1967. "Democratic Participation. The Annals of the American Academy of Political and Social Science". Vol. 373, 53–78. <http://www.jstor.org/stable/1037353>
- Vujčić, Vladimir 2001. *Politička kultura demokracije*, Panliber, Osijek, Zagreb, Split.
- Vujčić, Vladimir 1999. „Politička kultura i politička struktura: odnos političke kulture, strukture i demokracije” (II. dio). *Politička misao*, vol. 36, br. 1, str. 144–157. <https://hrcak.srce.hr/31014>.
- Vujčić, Vladimir. 1997. „Pojam političke kulture”. *Politička misao*, 34(4), str. 109–118: <https://hrcak.srce.hr/105648>
- Wildavsky, Aaron 1987. "Choosing Preferences by Constructing Institutions: A Cultural Theory of Preference Formation." *The American Political Science Review*, Vol. 81, no. 1, pp. 4–11. *JSTOR*, <https://doi.org/10.1307/1960776>.
- [https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/austria\\_hr](https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/austria_hr))

## SUMMARY

COMPARATIVE ANALYSIS OF POLITICAL INTEREST AND  
ATTITUDES OF STUDENTS FROM UNIVERSITY OF MOSTAR AND  
UNIVERSITY OF JOHANNES KEPLER FROM LINZ

The topic of this paper is students' political interest, specifically how and to what extent they engage with politics and political action in society, and how students in Bosnia and Herzegovina and Austria differ in this regard. The political potential of students in B&H and Austria is examined through the theoretical framework of choice as a relational construct, which explains how the interaction between individual factors and political circumstances shapes patterns of political engagement. To this end, a survey was conducted with a total of 749 respondents, of whom 524 were Austrian students from Johannes Kepler University (JKU) and 185 were students from the University of Mostar (SUM). A quantitative analysis of the results shows that Austrian students demonstrate a higher level of political involvement and greater trust in democratic institutions compared to students in Bosnia and Herzegovina. These differences suggest that students' democratic potential is influenced not only by their personal attitudes but also by the social environment in which they live. The higher democratic potential of Austrian students reflects an environment that supports the stable and functional operation of democracy.

KEYWORDS: blockade, protest, motives, students, Serbia.